

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput II. Vita in monasterio sancte acta, promotio ad Ordines sacros et ad
ipsum sacerdotium, reditus in patriam cum S. Eugenii corpore aliisque
Sanctorum reliquiis, variaque hujus adjuncta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A cundo *Dialogorum libro est complexus, Operi nostro ad 21 Martii exstat inserta: in hac autem num. 22 de S. Benedicto ita memoratur: Alio quoque tempore a quodam fideli viro fuerat rogatus, ut in ejus prædio juxta Taracinensem urbem, missis discipulis suis, construere monasterium debuisset. Qui roganti consentiens, deputatis fratribus patrem constituit, et quis ei secundus esset, ordinavit: quibus euntibus spondit, dicens: Ite, et die illo ego venio, et ostendo vobis, in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo susceptionem hospitem, vel, quæque sunt necessaria, ædificare debeatis. Qui benedictione percepta, illico perrexerunt, et constitutum diem magnopere prætolantes, paraverunt omnia, quæ his, qui cum tanto Patre venire potuissent, videbantur esse necessaria. Nocte vero eadem, qua promissus illucescebat dies, eidem servo Dei, quem illic patrem constituerat, atque ejus præposito, Vir Domini in somnis apparuit, et loca singula, ubi quid edificare debuissent, subtiliter designavit. Cumque utrique a somno surgerent, sibi invicem, quid viderant, retulerunt: non tamen visioni illi omnimodo fidem dantes, Virum Dei, sicut se venire promiserat, expectabant. Cumque Vir Dei constituto die minime venisset, ad eum cum morore reversi sunt, dicentes: Expectavimus, pater, ut venires, sicut promiseras, et nobis ostenderes, ubi quid edificare deberemus, et non venisti. Quibus ipse ait: Quare, fratres, quare ista dicitis? Numquid, sicut promisi, non veni? Cui cum ipsi dicerent, Quando venisti? Respondit, numquid utrisque vobis dormientibus non apparui, et loca singula designavi? Ite, et sicut per visionem vidistis, omne habitaculum monasterii ita construite. Qui hæc audientes, vehementer admirati, ad prædictum prædium sunt reversi, et cuncta habitacula, sicut ex revelatione didicerant, construxerunt. Hanc duorum S. Benedicti discipulorum visionem seu potius oblatam his in somno sancti patris sui apparitionem indubie hic designat biographus, ut consideranti patebit.*

I S. Ambrosius, Mediolanensis archiepiscopus, die Dominico, ut Gregorius Turonensis lib. 1 de Miraculis S. Martini cap. 3 refert, publice in ecclesia obdormivit, et transactis fere duarum aut trium horarum spatiis, a suis, ut lectionem legi juberet, excitatus, dixit, obiisse S. Martinum, et se ejus funeri obsequium præbuisse, Adhæc Gregorius post pauca inducit S. Ambrosium in laudem S. Martini ita exclamantem: O beatum virum, in cujus transitu Sanctorum canit numerus, Angelorum exsultat chorus, omniumque caelestium virtutum occurrit exercitus; diabolus præsumptione confunditur, Ecclesia virtute roboratur, sacerdotes revelatione glorificantur! Quem Michael adsumsit cum angelis, Maria suscepit cum Virginum choris, paradisi retinet lætum cum Sanctis. Hæc et plura alia, tanquam verba Ambrosii referens, ibidem habet Gregorius. Verum, inquit ad 29 Septembris in suo de S. Michael et omnibus angelis Commentario Historico num. 556 et 557 Stillingus noster, tota hæc relatio ab aliquibus proficitia habetur, quod existiment, S. Ambrosium obiisse ante S. Martinum, ut credit Baronius, alique non pauci eum secuti. Hinc aliqui voluerunt, dictam visionem non obtigisse S. Ambrosio Mediolanensi, Ecclesie doctori, sed S. Ambrosio, qui illo tempore Mediolani Santonum in Gallia episcopatum gerebat, ut observavimus ad xxviii Augusti, quo de S. Ambrosio Santonensi egimus. Revera fieri potuit, ut, quod contigerat S. Ambrosio in Gallia antistiti, per traditionem corruptam a Turonensi transferretur ad celebriorem in Italia Ambrosium. At necdum inveni tam certo probatum, superfuisse S. Martinum post S. Ambrosium, ut S. Gregorium certi erroris arguendum existimen. Poterit ad xi Novembris aut ad vii Decembris res illa prolixius examinari, quam congruat huic loco. Ita recte Stillingus. Verumne ergo, an falsum sit, quod hic de S. Ambrosio, Me-

diolanensi episcopo, legi asserit biographus, ad 11 Novembris aut ad 7 Decembris diem discutendum relinquo.

m Quod supra ad litteram d dictum est, hic repetitum puta.

n Gerardus jam tum Bronii, cum hoc fecit, cœnobium extraxerat. Videsis Commentarii prævii § 7.

o Hinc sat validum formatur argumentum pro opinione, quæ monasterium Broniense a Gerardo nondum monacho statuit constructum. Adi Commentarii prævii num. 95 et seq.

p Robertus, a biographo hic memoratus, Roberti, cognomento Fortis, filius, et Odonis Francorum regis frater, primo quidem Parisiensis comes existit; ast deinde, anno nempe 922 Remis apud S. Remigium ab episcopis et primatibus regni fuit etiam Francorum rex contra Carolum Simplicem constitutus: regnum autem haud diu tenuit. Fuit enim anno 925, illum inter et Carolum Simplicem commissa prope Suesionas pugna, lanceis confossus. Adi Frodoardum in Chronico ad annum 922 et seq.

q Eugenium, cujus reliquias a Dionysianis accepit Gerardus, verosimillime non fuisse Toletanum archiepiscopum, nec Dionysii Areopagite discipulum, in Commentario prævio § 6 docui.

r Ante erectum scilicet a Pio IV, summo Pontifice, Namurci episcopatum Broniense monasterium Tungrensi seu Leodiensi episcopo in spiritualibus suberat.

s Gerardus hac donatione etiam Broniense monasterium Dionysianis monachis subiecit, cum illud postea ab his, ut securitati ejus consuleret, redimere debuerit, uti in Commentario prævio dictum est.

CAPUT II.

Vita in monasterio sancte acta, promotio ad Ordines sacros et ad ipsum sacerdotium, reditus in patriam cum S. Eugenio corpore aliisque Sanctorum reliquiis, variaque hujus adjuncta.

Nolens ergo torpescere (otiositas nempe inimica est animæ) suppliciter cœpit exposcere, ut sibi liceret litteras addiscere. Super quo fratribus admodum admirantibus, quod Vir jam dudum barbatus a applicari vellet ulterius studiis litterarum puerilibus; dum id diatim expeteret importunius, uni eorum traditur erudiendus. Ut vero plus mireris humilitatem et sollertiam ejus, litteratim percurrit prima elementa, ceu quinquennis puerulus; sicque suum minime relaxans propositum, in paucitate dierum memoriae totum commendat Psalterium. Nec mirum; nulla namque ad discendum mora, ubi Spiritus sancti doctrix est gratia. Subinde sacri Codices sibi apponuntur, divino dogmate ubertim debriatur, ut quemadmodum apes florilega pratorum pervolat ampla, ut sibi dulcifluo componat nectare mella; sic et iste sedulus Dei Assecla doctorum recitans scripta, divini favos eloquii ab eorum melliflua excipiebat doctrina, atque sagaciter sacra pectori condebat mandata. Nec interim ad obediendum Regule aliquo marcebat tepore, sed in cunctis, quæ videbatur agere, eandem magistram gaudebat habere.

19 Quod Prior b et fratres sub silentio contempnantes, et qualis quantusve foret, intelligentes, ne lucerna lateret sub modii umbra, quærentes, idoneum censent promoveri ad sacros Ordines. Per quos paullatim permotus, ut in præsentiarum nostræ narrationis explicat textus, attingere etiam meruit honorem presbyteratus, utpote quem totius probitatis adornaverat decus. Qui licet reclamans maluerit obsistere, indignum se vociferans multimoda excusatione; convictus tamen a fratribus vel Priore, jussis eorum compulsus est acquiescere, ne videretur obediendum deserere, quæ ceterarum comes virtutum assolet esse. Anno igitur conversionis

ACTORE
ANONYMO.

Sanctus jam
monachus
litteras addi-
scit, Regulam
interea accu-
rate obser-
vans;

a

ad sacerdo-
tium nono sui
ad monaste-
rium accessus
anno promo-
vetur.

b

AUCTORE
ANONYMO.

sionis ejus secundo Parisius ordinatur acolythus ab episcopo ejusdem urbis Theodulfo; a quo etiam hypodiaconus consecratur subsequente tertio; sub ejus vero successore Fulrado ascendit gradum diaconii quarto. Anno autem nono sublimatus virtutum fastigio, sublimatur et sacerdotio ab ipsius Fulradi successore Adelhelmo c.

c

Tale charisma tuis, bone Christe, fidelibus addis,

Qui mentem stolidi prudentem reddere nosti. Ecce rudis Laicus divino dogmate doctus, Sacris Ordinibus reperitur magnificatus.

atque ob insignes virtutes amori est omnibus.

20 Florebat tum temporis eodem in cœnobio religiosa monachorum congregatio, quorum vitam suspirare cœlestia, virtutum plurima probebant testimonia. Inter quos ordine novissimus advenerat, sed fieri primus omni bonitate studebat: seniores honore præveniebat, juniore amore fovebat, corpus inedia macerabat, crebrior in oratione pernoctabat, cunctis se inferiorem credebat, in omnibus se sicut Dei ministrum exhibebat, religionis normam tenebat, a rectitudine regulari exorbitare pavebat; quod habitu prætendebat, moribus et vita servabat. In vestibus vilitas, in victu erat parcitas. Promptus ad obedientiam, patiens ad injuriam, corpus curabat humiliare in terris, quatinus anima exaltari mereret in cœlis. Quam humilitatem erga prælatos exhibuit, quantum benignitatem apud omnes tenuit, quis verbo depromere, quis calamo potest comprehendere? His et ejusmodi floribus virtutum adornatus, tam pusillis quam majoribus habebatur ex animo carus. Unum exiit inter fratres commune decretum, ut nihil præcipuum absque ejus consilio fieret intra claustrum.

B

Dari sibi postulat S. Eugenii corpus;

21 Perpendens itaque, petitionis suæ opportunum tempus adesse, quo videlicet præfati martyris venerabilem glebam speraret impetrare; congregata cœnobarum congregatione, cepit eos sibi conciliare hac dulcissima locutione. O, inquit, patres et domini, divinæ religionis cultores eximii, qui quasi senatores cœli commanetis infra curiam terrestris paradisi, quasnam gratiarum actiones rependere possim vestræ in Christo unanimitati, quæ * me peccatorem et naufragum sub procellosi fluctibus mundi dignanter excepistis vestri tranquillo portu cœnobii? Nulla mihi profecto ad hæc possibilitas, nulla prorsus suppetit facultas. Verumtamen, quod minus potest humana fragilitas, supplere affatim valet largilua Divinitas. Quorsum autem nostræ orationis tendat prælocutio, paucis advertat, peto, vestræ unanimi dulcissima dilectio. Mihi adhuc in sæculari habitu constituto, curisque forensibus plurimum occupato, divina in somnis (vivit Dominus) apparuit visio, quæ sub principis Apostolorum honore, filiolique sui martyris Eugenii nomine in meæ possessionis paupertate oratorium me monuit accelerare d. Quod auxiliante Deo consummans tempore parvo, clericorum illic deservientium delegavi officio, prout valui, usibus eorum procurato victus vestitusque stipendio e. Et quoniam super hoc martyre talia mihi innotuerunt oracula, annuat eum filietati meæ, suppliciter precor, vestræ paternitatis munificentia, præsertim cum vestra singularis ecclesia tot Sanctorum contineat luminaria, unde sufficienter tota illuminetur Francia: quantenus locelli illius pauperula tanto thesauro locupletetur basilica, et vobis ob hoc repensetur supernæ benedictionis gratia et beatæ perennitatis gloria.

* an qua?

C

d

e

postulato annuunt monachi, atque dona adjungunt.

22 His contra unanimes exponunt talia fratres. Divino namque allamine tacti, quod petebat Vir Dei, nequibant inficiari. O Eugeni, clarissima martyrum gemma, quisnam digne tua valeat attollere præconia?

Gallia nonne tuis virtutibus enitet omnis?

Nemo tuum petit auxilium, quin impetret ipsum:

Nam cunctis nosti languoribus ipse mederi.

Deinde ad Virum Dei: Magna quidem, inquit,

efflagitas pater dilectissime, et qua cuivis præter te abnegari possent justissime. Sed quia, veluti refers, voluntatis est Dominicæ, et optime meruit tuæ inter nos imitabilis conversatio vitæ; cum omni benevolentia et alacritate assentimur devotissimæ supplicationi tuæ. Nostra etenim cuncta sunt et oportet esse cunctis communia, magis autem cum fraternitate sua, cujus cunctas facultates nostra possidet ecclesia. Quocirca et hunc, quem exposcis, voluntarii damus, et de reliquis Sanctorum reliquias non negamus. Quo audito, Vir Dei, cujus fuerit mentis seu animi, quisque nostrum affectione simili potest secum reputando metiri. Sed quid verborum prolixiorum agimus cursum? Tandem salutifera desideratissimi martyris exponitur urna, obrizo pretiosiora illius continens membra, quæ honorifice, ut par est, aurificio fabrefacta Viro Dei contraditur ad sua, ut diutius desideraverat, asportanda.

23 Ceterum numquid a nobis veritati adstantia monachorum tunc ibi officialium expostulatis nomina, dum ipsius martyris veridica viritum eos designet translationis pagina? Non solum autem hujus Sancti corpus abinde f, sed et multorum pignora Sanctorum dignoscitur advenisse, quæ fidei repositione sibi collegerat undecumque g. Quid quoque (quod vix videtur incredulis credibile) de uno referretur Innocente cum coætaneis successio h, quasi tenerimo flore, sub Herode crudelissimo rege, quem certissime istuc advectum, hoc eodem procuratore, continet certissime sanctuarium Broniensis basilicæ? Si cui autem ingerit ambiguitatem, Lietaldum percontetur abbatem, hujus Viri Dei in cœnobio Mosomensi successorem i, qui cum eo præsens ad clandestinam tot reliquiarum compositionem demirari solebat, Broniensis locelli angustiis tam mirabilem contineri sanctitatem. Fratres ergo facientes vale, cum suis dimittunt in pace: unde profectus clanculum, ob metum scilicet indigenarum, ne forte præcipere sibi tantum subripi thesaurum, prospero cursu pervenit ad municipium, in pago Lomacensi situm, quod appellatur Cuvinium k. Hic autem debebant duo monachi ex monasterio sancti Germani, ad quem tunc pertinebat fundus ejusdem municipii, unanimiter excubantes cura pervigili in excubiis sancti abbatis Venantii. Quorum expertæ fidei commendans pignora Sancti, utpote qui jam dudum sibi fuerant familiaritate conjuncti, non incongruum duxit adire presentiam domni Stephani antistitis prælibati l, ut quoniam tantum advehebat margaritam suæ diocesi, probabilem audire sententiam super hujuscemodi.

Gerardus patriam repetit, obtentumque sacrum thesaurum Cuvinii ad templum deponit.

f

g

h

i

l

F

Sic decorare suos consuevit Christus alumnos.

Hic spretis opibus ejus mandata secutus,

Unde nitet patria, cum merce repatriat ista.

24 Viro Dei indidem digresso, beati martyris corpusculo ibidem relicto, quid ad laudem nominis sui dignatus sit Dominus per eum operari, incongruum videtur silentio tegi. Unus siquidem ex præscriptis fratribus plus solito in potandum quadam nocte dimissus, nocturnas ad laudes redidit tardiusculus, potu utique evictus, nimioque sopore gravatus. Cui sanctus assistens Venantius, vultu severiore corripuit eum et verbis, et verbere: Quid, inquit, nunc stertis, impudens monache? Cur debitos Deo hymnos tricaritis persolvere? Quid tu sopore deprimeris, Weremberte m? hoc quippe vocabatur nomine. Ecce frater tuus de somnolentia tua conqueritur Ermarus, ad vigiliarum excubias jam dudum expergefactus. Et si te non nostra adeo sollicitat reverentia, cur saltem tibi commissa almi martyris Eugenii non permovet presentia? num ignoras ejus merita? numquid non fulgent inter lucida * Sanctorum agmina, sicut sol inter minora siderum astra? Surge, inquam, surge quantocius, et quod debueras maturius, matura supplere vel tardius. Quæ correptio eo tenus eum correxit, ut ne ad modicum quidem post hæc ab obsequela martyris, nisi humanitatis gratia, uspiam secesserit.

fitque ibi tunc per S. Venantium prodigiosa monachi correptio.

m

* at. fulgida

A secesserit, quoad usque ejus fidelis creditor depositum fidele reposcit. Ne quis autem incredulorum hoc aestimet forsitan fictum, hoc illius, qui pertulit, constat relatu relatum.

Tungrensi, episcopus honorifice excipit jubet martyris Eugenii corpus,

25 Dum autem Vir Domini domino retulisset antistiti de adventu et nomine martyris egregii, continuo ille, ut erat jucundioris animi subtiliorisque ingenii, alludens sacro ejus nomini, verba deprompsit hujusmodi.

Impetret Eugenius nobis, precor, euge beatus, Quod Dominus digno dignatur dicere servo, Quando reddidit ei caelestis gaudia regni.

Post hæc pias manus attollens et oculos ad cælum dirigens, benedixit Deum in hæc verba gratias agens.

Laus et honor decus atque decor tibi Christe redemptor,

Qui famulis bonus immeritis bona multa re- pendis.

Quasnam multiplices tibi possim reddere gra- tes.

Qui partes nostras hoc tanto munere dotas?

Martyr hic eximius nostra ad confinia missus, Credo equidem cunctis apportat dona salutis.

* inquit

Et conversus ad Virum Dei. Quid, inquis, * recra- stinas, dilectissime fili?

B Rumpere moras omnes et nequaquam obsecro cesses ⁊,

n

Donec perficias, quod toto corde peroptas.

Ecce a nobis exit edictum per omnem viciniam finium vestrorum, ut utriusque sexus agmen conglobatum certatim properent ejus in occursum, quatenus magnum Eugenium cum magno euge in- troducant in tabernaculum a Deo sibi præparatum per tuæ devotionis obsequium.

hocque a Gerardo, ingenti populi multitudine comitante, Cuvini Bronium versus portatur,

26 Cujus benigna responsione Vir Dei vehe- menter confortatus; et episcopali auctoritate ad- modum corroboratus, citatim Cuvinium est re- gressus, repetitum desideratissimi martyris pignus, quod inde exportans, iter invadit, ac Bronium ver- sus directo tramite tendit. Quisnam, rogo, referat de multitudine plebeia, quos ad se pertrahebat jam nota martyris fama hac illucque volitans, stare loco nescia.

Multos urgebat, multos properare monebat : Procurvus fossor venit, et defessus arator, Cernere bubulcus desiderat, atque subulcus, Servus et ingenuus permixtum convolat illic.

Quis enim transeuntis opinionem martyris audivit, et domi indevotes desesque resedit?

Vix capiunt patuli populorum gaudia campi, Munera comportant, devota voce salutant,

Oscula perspicuo figunt impressa metallo,

C

Dulciter hymnidicas plebs omnis concinit odas.

Tollunt voces ad sidera, laudant Dei magnalia. Videres iter istud confici sine labore, cum magna animorum alacritate, cum jucunda lætantium jubi- latione; putares, cælum arridere suavissima aeris serenitate.

ac deinde ab Adelhelmo archidiacono, qui cum clero processerat obviam,

o

27 Quo comperto, Adelhelmus tunc temporis archidiaconus, vir morum nobilitate prudentissi- mus, (hæc siquidem agebantur sub archidiacono ejus) secum sumtis clericorum ordinibus, crucis vexilla, Sanctorumque patrocinia competenter præferentibus, non modico etiam agmine collecto promiscui sexus, ex cœnobio sancti Foillani o raptim procedit obvius. Ut autem contigua beati martyris emicuit libitina, ter ad terram cum suis prosternitur humillimus Archilevita. Prostrati tun- dunt sua quisque pectora, tundentes commissa fatentur peccamina, fatentes lacrymosa fundunt suspiria, fundentes congrua poscunt remedia, pos- centes poenitentialia Deo vovent libamina; et com- punctus spirituali gaudio, Omnes, inquit archi- diaconus, omnimodas agamus gratias Deo : visitavit enim nos oriens ex alto; et qui tenebroso sorde- bamus vitiorum nubilo, illustravit nos gratuito tanti patroni lumine claro. Quanto vero effluerit exultatio conveniente in unum utroque populo, quisnam scriptorum valeat concludere scripto?

Præ nimia nempe lætitia multorum oculi maderant dulci lacryma.

AUCTORE ANONYMO.

28 Quis namque tam ferinæ mentis, quis tam petrini pectoris, qui sub hoc spectaculo foret ex- pers devotæ compunctionis? Salubri sarcina gau- dent succedere, gaudent contingere, gaudent con- vehere, gaudent munerari, gaudent venerari; psallebant alacres, resonabant undique voces, omnes excelsa voce KYRIE ELEISON conclamant : GLORIA IN EXCELSIS DEO decantabant, TE DEUM LAU- DAMUS personabant. Nil inibi nisi laus Domini poterat reperiri, ætheris arx reboat concentu, terra resultat, juga montium, concava vallium, densitas nemorum reddunt per echo canticum. Illuxitne, putas, umquam lux lætior usquam? Tali igitur cum júbilo tantoque cum tripudio archile- vitæ humero advehitur tum Bronio, quem decen- ter inthronizantes in oratorium Principis Aposto- lorum, a Deo destinatum videlicet locum, denuo donariis oblationum honestant in præsentiarum, sese pollicentes in posterum libentissime frequen- tatos ejus patrocinium. Fit autem tam jucunda translatio sub beati martyris Agapiti festo, quod est die mensis Augusti octavo-decimo p. Et ut omni anno recolatur cultu celeberrimo, conclama- tum est totius cleri populique decreto.

summa unde- quaque con- currentium exultatione in Bronniense ecclesiam in- fertur.

p

E

At, dum mar- tyris fama inclarescit, frequentatur, donisque ditatur Bronien- sis ecclesia:

29. His ita completis, cum jucunditate ad sua quisque regrediuntur cum pacis tranquillitate. Quisquis ergo fide non ficta hujus Sancti expetit suffragia, absque dilationis mora experitur prom- tissima, præsertim cum ab ejus devectionis die lætissima certissime tota profiteatur vicinia, multa sibi insolita provenisse subsidia. Et quemadmo- dum quondam in Francia beneficis exstitit per plurima singulorum prodigia, uti refert miraculosa gestorum ejus pagina; ita etiam nunc munificus in Lotharingia præstat crebriora virtutum beneficia. Igitur longe lateque fama martyris percrebre- scente, et virtutum ejus insignia notificante, cœpitad ejus memoriam unde, quasi apes ad al- vearia, plebs plurima confluere, deferentes quis- que pro posse munera oblationum cum magna devotione. Fit occursum et concursus e longinquo et proximo, ubertim votiva congeruntur dona piissimo martyri Eugenio, tribulatis semper invo- cando, semper succurrere prompto.

Advenit multi admissa ob crimina mæsti?

Sed precibus Sancti redeunt ad propria læti.

30 Quod impatienter intuens humani generis inimicus, qui paradiscolum ab æternis extrusit sedibus, per quorundam circummanentium corda (si fas est dici) clericorum diffundit invidiæ virus, adeo ut obfuscare pertentarent modis omni- bus tam honorificos beati martyris cultus. Pro nefas! Præfatum ergo adeunt pontificem, Fossis q tunc forte morantem, querulisque sermonibus apud eum evomunt conceptum malivolentiæ putorem. Numquid, inquam, Pastor vigilantissime, auctoritatis et voluntatis est vestræ, ut adventitius quispiam Sanctus sub episcopatus vestri ditone venerationis cultum accipiat, incerta rei veritate? Ecce nuper advectus e Francorum finibus, Bronii colitur, nescio, qui martyr Eugenius, cui in cereis aliisque oblationibus tanta veneratio exhibetur ab omnibus, ac si credatur ex Apostolis unus. Ubi- nam textus martyrii ejus? ubinam scriptura con- tinens ejus gesta? Vestram profecto prudentiam oportet summopere perscrutari et investigare, si sit a Deo, an non, Eugenius iste. Hæc et his similia pellaciter suggerentes episcopo, adversus marty- rem concitare conantur omnimodo; nunc a nobis dominus episcopus quantisper conveniendus. Audi, inquam, episcope, ego auctor hujus pagellæ tibi tacita loquor in aure. Oportet, te sollertius præca- vere et diligentius observare, ne quis invidorum malesuado sermone animum tuum valeat inescare.

Hinc nonnul- li, quos id male habet, Eugenio cul- tum impedire conantur.

f

g

31 Cur invidiam placare putas, virtute relicta? putredo os suum invidia ⁊, ceu Salomonis indicant verba. Ethnicus quoque in proverbiiis :

Invidus alterius macrescit rebus opimis.

Vapulabis,

AUCTORE
ANONYMO.
Verum, dum
speciosis ho-
rum rationi-
bus obsequi
meditatur
episcopus,
subito ilium

s

* i. e. mentis
inops

Vapulabis, crede mihi, vapulabis durissime, si credideris æmolorum fallaciæ. Noli, quæso, noli acquiescere, ne posterius te pœniteat sera pœnitidine. Quid plura? sicut Apostolica vocis clamitat tuba, «Corrumpunt bonos mores colloquia mala;» dum plus justo auscultat pontifex malivolorum mendacia, penitus excidit a memoria, quæ sibi fuerat antea de adventu martyris lætitia. Hujus ergo veneni attaminatus pastula, Leodium versus arripit itinera, adnullare desiderans magnifici martyris obsequia. Quem in villa, quam dicunt Malloña s; ibi quippe erat mansio sibi parata, pede non clauda digna consequitur pœna. Ut enim eo loci perventum, nec quidquam suspicatur sinistram, repente pervasit eum tantus dolor ilium, ut formidaret, se protinus exhalare spiritum. Torquebatur itaque gravissimo cruciamine, et ne ad momentum quidem poterat quiescere; unde quasi menceps* dentibus stridere, manus contorquere, crura brachiaque huc illuc disjectare. Ab ejus vero facie, quam modo rubescere, modo pallescere, modo videres nigrescere, quanta laboraret ægritudine, posses agnoscere, et tandem ad cor reversus commissum agnoscit reatum, hisque querimoniis cœpit objurgare seipsum.

Ah Stephane infelix, quæ te sententia vertit!
Ah minima fidei de martyre cur dubitasti!

B
dolore corri-
pitur, Euge-
niique patro-
cino, ad quod
confugit,

52 Merito nunc cæderis, merito hæc pateris, merito jam moreris. Cur invidorum acquievisti mordacibus verbis? cur oblitus es magnum euge Eugenio martyris? Sic se incusabat, sic se gemebundus agebat. Circumstantes vero capellani lacrymarum imbre perfusi, cupientes eum consolari, singultim ajunt illi: Desine nosque tuis incendere teque querelis, pater amatissime, quin potius super hæc incommoditate aliquod remedium præmeditando perquire. At ipse: Obsecro te, inquit ad quemdam sibi fidelem, frater amatissime, si salus mea tibi est cura, et me sospitem ulterius vis invenire, juxta longitudinem corporis mei, latitudinemque binas accelerans candelas compone, et pro meæ sanitatis recuperatione beato martyri Eugenio depropera pervehere, cui præcordialiter me profiteor in ea culpa peccasse. Quod si meritis ejus discrimen mortis evasero, veraciter spondeo, polliceor et voveo, beneficii accepti non immemor ero. Qui jubentis satagens parere præceptis, prout posebat vehementis causa doloris, Bronium, ut ita dicatur, pervolat ascenso alipede pernix; ingrediensque oratorium Sancti candelas gerit, genens præsentare martyri gestit, præsentatas accendere quærit, accensas ante mausoleum ejus in modum crucis singultando componit. Res equidem mira visu dictaque notanda. Denique finem lucendi prendente lucerna, ægotantem episcopum e vestigio revisit sospitas expectata.

C
sanitati resti-
tutus curat,
ut Sanctum
ilium

55 Qui pristina incolumitatis statu revigoratus, et beneficentiæ salutifluis martyris neutiquam ingratus, gratum illi decrevit rependere munus, quod quidem memoriale suum cunctis repræsenteret diebus. Evocans etenim æditum Broniensis ecclesiæ, si bene recolimus, Anselmum nomine, cum martyris passione t Leodii coram se commendat adesse, ut in generali synodo, quæ futura erat proxima sessione, corroboraretur episcopali auctoritate. Quod cum ille gratanti animo complexset, et in plenaria synodo passionis series recitata fuisset, cunctisque, qui aderant, complacuisse; communi consilio totius cleri decernitur, ut et martyr digna cum veneratione colatur, et ejus Passio rata acceptabilisque in ecclesia deinceps recitetur. Et proloquens episcopus tamquam testis idoneus, quæ sibi obtigerant, immo quæ fuerat passus, propalare non erubuit omnibus.

festo anno
colendum sy-
nodus decer-
nat.

54 Subjungens quoque, Ecce, inquit, fratres carissimi, audivit dilectio fraternitatis vestræ, quanti qualisve sit meriti Sanctus iste, et quam sit terribile iram ejus incurrere, quamque saluberrimum et optabile gratiam ejus acquirere: et quoniam prono verberare castigans castigavit me, morti

tamen gratia sua non tradidit me; concedens certe D videtur et honorabile, ut cum assensu vestro et stipulatione honoremus eum aliquanto munere: quatenus apud clementiam pietatis divinæ pro nostris excessibus dignetur intercedere. Cujus sententiam omnibus unanimiter approbantibus, hæc consequenter dominus prosequitur episcopus. Decreto, inquit, pontificali confirmatur, et hæc sancta synodus adjudicans fieri adstipulatur, ut per totam, in qua quiescit, decaniam sollempnitatem ejus, acsi Dominica, observetur, et ecclesia Broniensis ab omni obsonio, episcopis Leodiensibus debito, ulterius immunis habeatur: et ut omni tempore ratum inconcussumque permaneat, successorumque meorum nullus infringere vel infirmare audeat, quid acciderit mihi contra eum ignoranter calcitranti, requirens audiat, audiens pertimescat, pertimescens præcaveat, præcavens hoc illibatam custodiat. Talis ergo decreti prima procuratio conservandi jure perpetuo commissa perhibetur fratri Flodino*, tunc temporis inde decano.

* Ms. Ghis.
Elodino

ANNOTATA.

a Hinc partim eruitur, quo circiter tempore Sanctus natus sit. Ad Commentarium prævium num. 25. E

b Robertus I, Franciæ et Burgundiæ dux, nec non Parisiensis comes, cujus jam in Annotatis, cap. præcedenti subjunctis, memini, ab anno circiter 898 ad annum usque 925, quo in pugna Suessionica fuit occisus, Dionysianæ abbatæ, ut Gallie Christianæ auctæ scriptores tom. VII, col. 560 et seqq. docent, abbas sæcularis existit, binique deinde adhuc alii abbates sæculares eandem abbatiam usque ad annum ut minimum 960 tenuerunt. Cum ergo, ut in Commentario prævio docui, Gerardus verosimiliter ab anno 919 ad annum usque 928 in abbatia Dionysiana fuerit versatus, toto illo tempore, quo ibidem egit, abbatem sæcularem habuit dicta S. Dionysii abbatia. At vero, ut Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus observat, decanus appellari solebat, qui in abbatibus sub abbatibus sæcularibus spirituum curam gerebat; præpositus vero, qui rebus temporalibus providebat, ut tunc in abbatibus hujusmodi nemo fuerit, qui Prioris titulum haberet, ac proin ut biographus, si recte notet Mabillonius, perperam hic indicet, in abbatia Dionysiana, cum in ea versaretur Gerardus, aliquem fuisse, qui Prioris titulo gauderet.

c Ex hoc biographi loco simulque ex anno 919, quo ex dictis in Commentario prævio Gerardus in Dionysiano cœnobio monachum verosimiliter induit, facile eruitur annus, quo verosimiliter acolythus, quo subdiaconus, quo diaconus et quo sacerdos fuerit ordinatus. Ad pro hac re Commentarii prævii num. 46. et num. 42 pro quacumque notitia temporis, quo sedem Parisiensem Theodulfus et Futradus, hic memorati, occuparunt.

d De cælesti hac Sancti visione consule Commentarii prævii num. 51 et 52.

e Ad iterum Commentarii prævii num. 52 et quatuor seqq.

f Non integrum S. Eugenii corpus, sed brachium tantum sinistrum cum aliquot aliis minoribus corporis particulis S. Gerardo a Dionysianis fuisse concessum, § 7 Commentarii prævii edocui.

g Egidius Aureæ-Vallis monachus in suis ad Anselmum de Gestis Pontificum Leodiensium Additionibus lib. 1, cap. 40, uti ex toto, quem hic scriptor ibidem exhibet, verborum contextu colligendum videtur, reliquias S. Eugenii a Gerardo e Dionysiano monasterio Bronium delatis addidit etiam et S. Leodegarii Augustodunensis episcopi reliquias, una cum lapide, super quem S. Dionysius Sacrum in carcere celebravit, ab eodem ex dicto Dionysiano cœnobio Bronium pariter deportatas. Rectene, an male, ita faciat Egidius, Commentarii prævii § 6 docui.

h Pro corpore unius Innocentis, quod hic a Sancto Bronium e Dionysiano monasterio delatum memorat biographus,

A *biographus, ad Commentarii prævii num. 80 et quatuor seqq.*

i *An quid ex hoc loco pro determinanda biographi ætate possit erui, ex Commentarii prævii num. 9 facile colliges; an autem Gerardus, uti etiam hic innuitur, Mosonensis abbas unquam fuerit, ejusdem Commentarii num. 147 et seq. discutitur.*

k *Quæ de Cuviniensi municipio, ad quod hic S. Gerardus cum sociis monachis divertisse dicitur, uti etiam de S. Venantio abbate hic memorato Maillonii sit opinio, simulque quid de hac sentiendum sit, num. 30 et binis seqq. Commentarii prævii exposui.*

l *Stephanus, Leodiensis episcopus, jam dudum tunc, cum Gerardus cum S. Eugenio reliquis e Dionysiano cenobio Bronium est reversus, e vivis erat ereptus, debetque proinde hic Stephano Richarius substitui. Ad Commentarii prævii num. 41, 42 et 35.*

m *Erat hic alter e duobus monachis, ad quos Gerardus Cuvini divertit. Videsis Commentarii prævii num. 49.*

n *Inepte sane biographus hos versiculos, episcopo affectos, narrationi suæ immiscet, quod etiam de omnibus fere aliis versiculis, quibus etiam frequenter alibi orationis solutæ seriem interrumpit, est dicendum.*

B o *Pro monasterii hujus notitia ad Commentarii prævii num. 34.*

p *Nequit hinc annus erui, quo facta sit, quæ hic memoratur, translatio. Ad iterum Commentarii prævii num. 34 et seqq.*

q *Locihujus notitiam Commentarii prævii num. 34 suppeditat.*

r *Corrige Putredo ossium invidia. Ita enim habetur Proverbia 14, v. 50.*

s *Mallonia villa, inquit in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus Maillonius, nunc abbatia titulo donata, vulgo Maloigne, Sibi abjacet duabus supra Namucum leucis.*

t *Quæ qualisque verosimillime fuerit hæc S. Eugenio Passio, ex num. 66 et binis seqq. Commentarii prævii intelliges.*

CAPUT III.

Bronii monachos clericis substituit, a Gisleberto, Lotharingie duce, divinitus monito, ad reformandum Cellense S. Gislei monasterium evocatur, monachos in hoc clericorum loco constituit, sacrum S. Gislei corpus Gisleianis recuperat, visumque cæcæ mulieri restituit.

C

In Broniensi cenobio monachos clericis substituit.

Vir vero Domini Gerardus de bonis ad meliora contendens, et Broniense sanctuarium in cunctis provehere volens, clericorum, quam ibi prius locaverat, eliminavit conversationem, monastici Ordinis substituens religionem. Quibus cum aliquamdiu strenuissimi pastoris prioratu præfuisset, et confluentis illuc populi inquietudinem ferre non posset, neque ab episcopo, ad cuius diocesim pertinebat, missionem impetrare speraret; Prioribus electis, cum quibus onera sua partiret, secundum quod domini Benedicti discretionis Regula jubet, remotiori cellulæ juxta ecclesiam se singulariter confert, quatenus ibidem divinæ contemplationi peculiariter vacare valeret.

Qualiter hic vixit, quisnam depromere possit? Hostia fit moriens, nec non et victima vivens, Victima viva Deo, revera mortua mundo.

Gislebertus, Lotharingie dux, qui, ut biographus nonnullis

a

56 Hoc in tempore dux Gislebertus a tenebat ducamen Lotharingie, vir quidem magni honoris et potentie, si tamen illud vaticinium Psalmistæ, « Homo cum in honore esset, non intellexit b, » sapisset intelligere. Erat nempe gener Henrici e opinatissimi regis, in matrimonium habens soro-

rem Ottonis d famosissimi imperatoris. Et quoniam obtulit se tantorum mentio virorum, patris scilicet ac filii, nostræ narrationis schedulæ (licet ab incæpto videamur digressionem facere) operæ pretium est summam de eis pauca perstringere, quatinus qui vel quales fuere, quia quosdam novimus eodem nuncupatos nomine, absque ambiguitatis scrupulo sapere volentes valeant agnoscere. Iste, inquam, Henricus non minus prudentia quam fortitudine redimus *, quemadmodum in Chronico e legimus, cujusdam Ottonis potentissimi Saxonum ducis exstitit filius, qui regale sceptrum sortitus, utpote omni exercitio militari instructissimus, complures *, quas edicere novimus, strenuissime imperavit nationibus.

57 Verum ut de multis, quæ prudenter fortiterque gessit, sileamus, magnum quiddam ac præclarum, unde beavit totam, quam regebat, Austriæ monarchiam, ad medium proferamus, quale profecto prædecessorum suorum fecisse describitur nullus, nec ipse quidem, qui totum pæne subegerat orbem, Carolus Magnus. Obtinuit namque lanceam Magni Constantini, Helenæ reginæ procul dubio filii, inventricis, ut legitur et creditur, salutiferi ligni, instar crucis insignitam clavis, mirabile dictu, affixis Dominico Corpori. Quam prudentissime vero meruerit eam indipsici, et quanto observationis cultu sategerit venerari, luculenta oratio omnino cujusdam indicat chronographi f, quam ædificationis gratia curavimus interserere huic nostræ descriptioni. Henricus rex, ut erat Deum timens et amator religionis ecclesiasticæ, audito Rodulfum g regem Burgundionum tam inæstimabile donum habere cæleste, quod et Rodulfus ipse summo amicitiarum dono acceperat a Samsone quodam comite, nuntiis directis, tentavit si præmiis aliquibus id posset acquirere, sibi que adversus visibiles et invisibiles hostes arma invictissima triumphumque perpetuum præparare. Quod cum rex Rodulfus, se numquam hoc acturum, ediceret, modis omnibus rex Henricus, quia mollire eum non potuit muneribus, magnopere curavit eum pulsare minarum terroribus.

58 Omne quippe ejus regnum cæde atque incendiis promisit se depopulaturum. Quia vero, quod petebatur, erat munus, quo terrena cælestibus, utraque pacificans, conjunxerat Deus; Rodulfi regis cor tandem emollivit, justoque regi justa juste petenti tantum munus attribuit h. Quanto autem amore Henricus rex hoc inæstimabile donum dilexerit, in hoc evidentissime patefecit, quod non solum auri argentique muneribus Rodulfum honoravit, verum etiam Suevorum provinciam non minimam partem donavit. Deus autem inspector cordis ac retributor bonæ voluntatis, quanta mercede ob hanc rem æterno in seculo pium regem Henricum donaverit, quibusdam indicis hoc etiam in tempore manifestavit, dum contra se insurgentes hoc victorioso præsentate signo semper hostes terruit atque fugavit. Tali igitur occasione, immo favente Dei voluntate, sanctam rex Henricus romphæam i meruit obtinere, quam filio, unde in præsentiarum nobis est sermo, decedens dereliquit cum hereditario regno, non minori veneratione observandam ab eo, sicuti multæ pandunt victoriæ, quas per eam perpetravit orando.

59 Qualis vero quantusque fuerit hic insignissimus Otto, idem chronographus intimat nobis hic maximo in laudem ejus præconio. Iste, inquit, iste est Otto principum excellentissimus, cujus potentia mundi partes aquilonaris et occidua reguntur, sapientia pacificantur, religione lætantur, justique judicii severitate terrentur. Quid hac laude excellentius? quid hoc testimonio evidentius? Fuit et huic frater Henricus k, patri quidem æquivocus, sed longe distans moribus. Instinctu enim reprobiorum fratri rebellavit infidus. Et ut mentio fiat quantalacumque de altero fratre ejus duce atque archiepiscopo Brunone l, cujus nimirum memoria est in benedictione, quisnam queat condigna relatione

ACTORE ANONYMO.

b

c

d

* an eximius e

* compluribus

in Henrico Aucupis.

E

f

g

Germanie regis,

h

F

i

hujusque filii, Ottonis imperatoris, laudem

k

l